

جینەسایدی ئێزیدیەکان لە زاری شایەتەکاندا نەو ... ئێزیدیەکان ءەبدو

لە ئێرشیفی دەنگەکانو 8 - 2016

خوێندنەوەیەک بۆ کتێبی جینەسایدی ئێزیدیەکان " گوندی کەچە"

دیاری گەلی کورد چەندینجار تووشی جینەسایدی فەرمانی کەمەکوژی لەلایەن هەژمە داگیرکەرەکانی کوردستانو بۆ دەرچوو، کەشی گەورەش لەو دایە، بەحوکمی ئێوێ هیچ کاتێک ئێمە نەها تووین بەشەوێکی وورددرشت و بە بەچوونەکی خەڵگەرانو سەیری مەژووی پە کارساتی خەمان بکەین، هەرلەبەرئەمەش کە زوو زوو تووشی کەمەکوژی و کارساتی گەورە دەبینو.

لەماوێ پەشوو دا لەباری چەتەگەری داعش و چیرەکی پە تراژیدی و کارساتنامەزی برا ئێزیدیەکانو، کتێبیکی زەر باشم دەستکەوت ، ئێویش کتێبی (جینەسایدی ئێزیدیەکان "گوندی کەچە") ، کەلەلایەن داود موراو موختاری ئامادەکراو، تەها سەلمان کردوویەتی بە کوردی. کاتێک ئێمە کتێبی دەخوێنەتو، هەست دەکەیت بەس لەسەر تاکانی داگیرکردنی کوردستان و بەاوبوونەوێ ئایینی ئیسلام لەسەر دەستی ئەڕەبەکانو دیکات ، وا هەست دەکەیت ساڵی 2014 نییە بگرە هەزار ساڵ پەش ئێستایە. کاتێک کە چیرەکی پە کارسات و تراژیدی و مەینەتیەکانی ئێو خەڵکە لەقەوماو بەدەسەتەت دەخوێنیتو، نەک تف و لەعنەت لەو ئێزیدیەکانو، بگرە قەزیشت لە مەرق و کردو و نابەجەکانی دەبەتەوه، هەرچەندە من دەمەکە گوومانم لە مەرق بوونی چەتەکانی داعش، تەنانەت ئێوانەشی کە یارمەتی داو.

ئێزیدی لە عێراق

سەرەتا نووسەر بەس لە ئێزیدیەکانی عێراق دیکات و ژمارە و شوێنی جوگرافیەن دیاریەدیکات و دیکات : (زەربەیی ئێزیدیەکان لە عێراق لەووی ئایینیو پەیوستان بەخاکی «لەش»، کە وای ئێزیدەکان پەش

هه موو ككسك ب ئوانو تئاواوى ئزىديكانى جيهان.

ژمارهئى ئزىديهكان له عىراق

دواتر نووسهر دت باسى ژمارهئى ئزىديهكانى عىراق دهكات و دهت :

سارژمرييكانى ئزىدي لىعىراق «500 ب 700» ههزار ككس و كوتوونته هردوو شارى «شخان» باكوورى پارزگاي موسو «شنگال» لىسر سنوورى سوريا، بىدرى «80» كليمتر لىدوورى پارزگاي موسو، كك چىندىن شارچك و گوندى گور و بچوك و ئردوگاي نيشتهجىبوون لىخدهگرى. بىپى ئاماركانى دواى رووخانى رزمى بىعس لىساى 2003 و دامزراندن وى دىوتى عىراق، هه لومرجى ناوچى شنگال و پكهاتى دانىشتوانى، پيش پلامارو شااو دىندانكانى دىوتى تىررىستى ئىسلامى داعش، بىمشوى بوو:

ناوئىدى قزاي شنگال و دىوروبىرى 801 ههزار ككس بوو، رىزى كوردى ئزىدى 84% بوو، 12% كوردى موسلمان، 4% موسلمانى عرب، ههروها ناوچى شنگال و دىوروبىرى لى «گرعوزىر، شنگال، سنون، زوومار» پىكدت

گوندى ككچى

گوندى ككچى پىكككك لى و گوندى جوانانى كوردستان كك ئزىديكانى تىدا دى و هه تا هاتنى چتتكانى داعش، زيان لى ئوان جوانى و ماناى گورى هه بوو. نووسر لىبارى ئم گوندىوت دت : (ككچى گوندىكى جوان، دىوتى باكوورى قزاي شنگال بىدوورى "23" بىست و س كىلمترو سربىشارچكى قىرئوان "بلىج". ههروك دىوتى رىزئاواى پارزگاي موسو بىدوورى "120" سىدو بىست كىلمترو.)

س چارهكى دانىشتوانى لهدهستداوه

دواتر نووسهر باس له قووربانى ئم گونده دهكات و دهت :

ككچى، كوت بىر دىندانترىن تاوان لىمژوودا، كك س چارىكى دانىشتوانكى لىدستدا، لىئوان شىهو بىسرو شوئىكرى، ئوانشى كك چار ككى تىر دانىشتوان كىن و رزگارىان بوو، ئستا لىخراپترىن دىخى زياندان و لى باخچى قوتابخانى "رزگارى" لى قزاي زاخ دىزىن. لى شوئى زيانى ئواندا، زىشت پچىوانى خواستى راستقىندى زىانكرى، ئوان سىرووىان بى نايلان و رىرووىان بى كارتىن "مقبا" داپىشو، دام و دىزگا بىرپرسكان لىئاستى پوىستدا بايخىان بىوان نىداو، لىكاتىكا ئوان

سادترین پداویستی بـرگری ژیانان نیـ، بـراستی ئـوی بـسـر
ئـواندا هاتو، "تراژیدیایـ)

جینـسایدکردنی ئـزیدیـکان لـ عومـری کوـی خـتابـو و تاوـکو
ئـبوبـکر بـغدادی

دیار ئـزیدیـکان ئـم یـکـمـجاریان نیـ کـدـکـونـ بـر هـمـتی
کـمـمـکوژی ، بـگر لـ مـژوودا ئـوان چـندینجار ووبـروی مـرگ
بوونـتـو، سـر تا لـلایـن هـز داگیرکـر عـر بـکان و پاشانیش
تورکـکان، بـداخـو زـرجار خـ کوردییـ موسـمانـکان، سـی
ئـجگار نـگـتـیفیان بینوو و بـشداربوون لـ کـمـمـکوژی ئـزیدیـکان.
نووسـر لـسـر تـای کـتـبـکـیـو، زـر بـجوانی باسی لـ مـژووی پـ
کار ساتی ئـزیدیـکانی کردوو و بـ بـگـو و مـژووی تراژیدی ئـوان و
فـرمانی کـمـمـکوژیان دـگـرـتـو. لـمبارـیـو نووسـر دـت :
یـکـم فـرمانی کـمـمـکوژی ئـزیدیـکان فـرمانی "1" دـگـتـو و بـ
سای 17 یـکـی، لـ کات و سـردـمی خـلیفـی موسـمانان "عومـری کوـی
خـتابـ" دا، کـ لـم سا دـا یـکـم کوردی بـ زـبری شمشـرو کوشتن کرد
بـ موسـمان، فـرمانی شـم: دوا یـ فـرمانی کـمـمـکوژی ئـزیدیـکان
"1,2,3,4,5"، یـک لـ دوا یـک لـ فـرمانی "6" تا فـرمانی "73" دا
چیرـکی کـمـمـکوژی ئـزیدیـکان دـست پـدـکات، کـ بـدیاریکراوی
فـرمانی "6" لـ سای 1570 یـ"ز"، لـ سـردـستی سوـتان عوسمانی
"سلـمان خان" دـست پـدـکات، هـروـک لـ فـرمانـکـدا هاتو
"کوشتنیان بـ ئاشکرا، فرشتنیان لـ بازای بـناو شـرعیدا"، واتـ
فرشتنیان بـ شـرع و ئـو بـنا ما ئاینیانـی رـگای پـداون:
واتـ ئـوی داعش ئـستا دـیکات، هـرهـمانشتـ کـلـ باوباپیر
خوـنمژ عوسمانیـکانیانـو بـیان ماوـتـو، واتـ کوشتن و فرشتن
و بـ کـلـکردنی ئـزیدیـکان. لـلایـکی ترـو و ئـمـی داعش دـبـتـ 74
فـرمانی کـمـمـکوژی ئـزیدیـکان لـ مـژوودا.

شایـتـحاکـان

دیار یـکـک لـکار بـاشـکانی نووسـر ئـوی، پشی بـ لـکـکـینـوی
مـیدانی بـستوو و لـ زاری قووربانـکانـو، چـتـگـری داعش
دـگـرـتـو، کـ ئـمـش لـووی مـژوویـو گـرنگی زـری هـی، چونکـ
بـداخـو ئـم پـشتر واتـ لـسـانی پـشوودا، بـحوکمی ئـوی گـلی
کورد لـ ئاستی خوـنـواریدا دواکـوتووو، هـرچی کـمـمـکوژی و
کارسات هـی کـلـلایـن عوسمانیـکان و پاشتر فاشیستـکانی
نـوـکانیانـو بـسـرماندا هاتوو، بـشـوی دـکـمـنتاری

دې برد کې شويان کړدبوو بېام چاويان تېبېبوون، پکېه پېژان لې توان داعشېکان و ئافرې تې بې تېمېنېکاندا بوو، چونکې دېيان ويست رېگايان پېنډېدن خېزاني کوېکانيان بېن، لې بېرامبېردا داعشېکان ئامېري ئاسنيان بېکارهېنا لې دېريان، دېستي زېريان بې لېدان شکاندا، تېقېيان بې سېرماندا رووې و ئاسمان کړد، بې بې ئيرادې خېيان ئافرې تېکانيان بېرېو شوېني ناديار برد.

پکېکې تريان دېت:

“57” ئافرېت بووين بېرېو سوريا ئوانېيان کړدين، بې زېرو توندوتېژي زېواجيان لې گې ئافرې تېکان دېکړد، لې کاتژمېري “9” بېيانېوې تا خېرئاوابوون” مامېو و سېوداکړدن بې ئافرې تېکانېوې بېردېوام بوو، داعشېکان دېهاتن و بېناوماننا جېولېيان دېکړدو دېسوېانېوې، بې هېوېسي خېيان هېبېزارديان دېکړد، دېيانوت ئمېيان جوانې بېام ئوېيان جوانتر، کېين و فرېشتني ئاشکرايان بېزېري بېوانېوې دېکړد کې زېر جوان بوون، هېرکېسېک رېژېيک پارې زياتري بدايې ئيتر ئافرې تېکې بې ئو دېبوو، زېرېي ئافرې تېکان تووشي هيستريا بوون، جل و بېرگېکاني خېيان دېدي و هېوېسي خېکوشتنيان دېدا. زېرېي داعشېکان بې چېند ئېژېک کچېکانيان دېبرد لاي خېيان بې ناوي “زېواج” و دواي ماوېيکې کېم دېيانفېيشتې کېسېکې تر، يان لې ماوېي چېند ئېژېکدا ئافرې تېکان دېبردان لاي چېند کېسېکې.

رېحم بې پېرېکانيش ناکېن

ديارې چې تېکاني داعش هېموو رېحېکې مرېفانېيان لېخېيان دېرېپېاندووې و ئوېي پېي بېتېت مامېوې مرېيانې، لېگې خېکې ئېزېديدا نېيانکړدووې. لې شوېنيکې تردا يېکېک لې شايې تحالېکان باس لې مامېوې ئېم چې تانې دېکات لېگې خېکې بې تېمېن و پيردا و دېت: (ئېژانې وانېي ئاينيان بې مناېکان دېوتېوې، ماېکې موختاري پېشو “ئېحمېد جاس” يان کړدبوو شوېني نوېژکړدن، ئېمې لې دېخېکې خراپ بووين، بې تېمېنېکان لې هېردوو رېگېز کړدبوو ناو يېک ماې کې ژمارېيان “38” کېس بوو، بې شېوېيکې و دېقانې مامېوېيان لې گېيان دېکړد ناتوانم وېنای بکېم (وېسف ناکرې)، پاسېوانېکاني داعش ئېژانې دېيشتن بې ئېم ماېو ميزيان دېکړد بې گياني بې تېمېنېکاندا، لې بېر ئېمې کېس نېيدېتواني لېيان نزيک بېتېوې لې بېر بېي ناخېش، نېشدېبوو هېچ کېسېک رېتېبکاتېوې ميزيان پېدا بکړدايې، چونکې لېيان دېداو خراپتريان لېدېکړد، ئېم

شەوازی ئىشكەنجەدانە باۋىنەكەم لى مەژوودا روۋى دابەت بى ھىچ شەۋىيەك.)

ژن و كچەكان بى جوملە بى قەتەر دەرەشەن

دىيار ھەرلەيەكەم رەژىۋە دوو دەۋەت سەي سەي رەكەن گەرا لى بى ھەزەردى داغش، يەكەمەن توركيا، دوۋەمەن قەتەر. خەشەختانە لىم كەتەبەدا يەكەك لى شەيخەتەكەن ئىم رەلە پى شەرمەزارىيە قەتەرمان بى دەخاتە ۋو و دەۋەت : (مەلا بەكەر كە بەرپەرسى گوندى كەجە بوو، رەتە كەردەۋە ئافرىقە ئىزدەيەكەن بىرەشەتە داغشەكان سەرىيە ئىلخاچەكە زەر لى، چۈنكە ئو لىگەكە بازىرگەنەكە گەۋرەيە قەتەرى رەكە ۋەتەۋو، بى جوملە ھەموو ئافرىقەتەكەن بىرەشە، ھەرۋەھا ئىم "مەلا بەكەر" پەيوەندە باشى لى گەكە ھەكەمەتە قەتەرى و بازىرگەنەكەنى ھەبوو، ھەموو شەكەنەش كە بەمان دەھات لى قەتەرۋە بوو، لى سەرى نوۋراۋو "مەستوردە من قەتەر" يان نوۋراۋو "مەنە قەتەر".)

ئىم كەتەبە بەكەتە مەنەجە قەۋەتەخەنە

دىيار گەر ئىمە بەمانەۋەت گەلەكە زىندەۋەين، پەۋىستە پەشە ھەموو شەكە مەژۋى خەمان لى بەرنەكەين، سەستەمە خەۋەنەش بەشتەين گەيە بەئەۋەي گەلەكە مەژۋەي خەيە لى بەرنەكەتە، مەن دەمەكە دۋەي ئوۋەكەردەۋەكە جارەكە تە مەژۋەي گەلەكەمان بەشەۋەيەكە مەدەرن فەرى نەۋەي نەۋە بەكەتە، بە بروۋە مەن ئىم كەتەبە لىۋەۋە ئەكەدەمە و مەژۋەيەۋە زەر گەنگە، ھەربەيە داۋاكەرم لى ۋەزارەتە پەروەردە، ئىم كەتەبە بەخاتە ناۋ مەنەجە خەۋەندەۋە، چۈنكە زەر بە باشى ۋەسەي ئو جەنەسەيدەيە ئىزدەيەكەنى كەردەۋە، لى ھەمانكەتەشە چەتەگەرى داغشەكان دەخەستەۋە.

پەشەكەتەيە

دىيارە ئەم كەتەبە پەيەتە لە چەيەكە پە تراژەيدەيە ئىزدەيەكان و زەر بە ۋەردە ۋەسەي ئەۋ كەمەكەۋەيە كەردەۋە زەنەيە زەرباش دەدات بە خەنەر، بەئەۋەي لەنەيەكەۋە ئاگادەرى ئەم كەمەكەۋەيە بەتە. لى كەتەيەدا جەگەيە خەيەتە كەدەستەشە لى نوۋسەرو ۋەرگەرى ئىم كەتەبە نەيە بەكەين، بەستە كەرىكە زەرباشەنەكەردەۋە، ھەۋادەرم ئىم كەتەبە زەرەتەين چەۋە خەۋەندەرى بەرەكەۋەت و لىدەھاتەۋەشە گەر بەتەن بەسەر زەربەي زەمانە زىندەۋەكەنى جەھان ۋەرەيگەرنە.

سەرچاوە: داود موراڤ خەتاری. جینەسایدی ئێزدییەکان "گوندی کەجە".
وێرگەکان و ئامادەکردن بە کوردی: تەها سەلمان چاپی دووەم . ساڵی
2016. لە بەاوکراوەکانی دەرگای لێکدانەوە بە جینەسایدو ئێنفال